FRI-239-1-LTLH(S)-02

ИЗГРАЖДАНЕ НА ОБЛАСТЕН МОДЕЛ НА КОНЦЕПТА BEAUTY, БАЗИРАН ВЪРХУ ТЕКТОВЕ ОТ СЪВРЕМЕННАТА АНГЛОЕЗИЧНА ЛИТЕРАТУРА

CREATING A MODEL OF THE AREAS OF THE CONCEPT OF BEAUTY BASED ON THE 21 CENTURY ENGLISH LITERATURE

Principal Assist. Prof. Lilyana Slavyanova, PhD
Department of Foreign languages,
"Angel Kanchev" Univesity of Ruse
Tel.: 082 888 816
E-mail: lslavianova@uni-ruse.bg

Abstract: *The complex approach to modeling the BEAUTY concept allows for a more complete description of the structure-content expression of the concept under consideration. In building up this model we are guided by the fact that the concept of BEAUTY is a mental representation with a clear structure consisting of macro and micro areas. To present this model and prove the relevance of the claim that the concept is a complex structured entity with closely linked components, which are induced and activated together, we will analyze the structure of the concept by creating its respective fields which implies an analysis of the linguistic realization of a concept. It is accomplished using a clearly defined spectrum of verbalisers - words and word combinations that represent an object as beautiful as a result of an evaluation (assessment) process. Evaluation is a thought-based operation aimed at determining the characteristics of objects, actions, phenomena, etc. by comparing them with conventional ideals or norms. In the most general sense, evaluation takes place at two levels: emotional and rational. In the first case, it has an unconscious character, manifested in the form of satisfaction or dissatisfaction, and in the second, it is realized, as the significance, usefulness, importance or futility of the objects, the actions and the events that are considered. Emotional evaluation, in its turn, is seen by researchers as sensual and aesthetic. The difference between the two types of assessment is that an aesthetic assessment, unlike the sensual one, implies the synthesis of the sensory and intellectual/psychological characteristics expressed by the subject in the assessment. Aesthetic assessment is not purely sensory, because it is also thought-based. It is related to the satisfaction of being beautiful and as such requires a certain inner readiness in the subject to embrace beauty. However, this division is considered conditional, as both the emotional and rational evaluation take place in interaction. On the other hand, each evaluation is able to categorize different objects. For example, physical beauty is based on emotional evaluation, while moral qualities meet moral ethical criteria. Aesthetic appreciation is given to works of art, and quality assessment is mainly associated with artifacts. It is important to note that the boundaries between the different types of assessments are quite contingent, so they are interrelated. The article examines beauty as one of the key concepts of culture possessing an existential significance for the individual and the linguistic community as a whole. A model of the Beauty concept has been built up and the macro and micro areas of its structure presented. As a result of the undergone analysis the idea of the concept of Beauty in the English consciousness has been created.*

Keywords: *concept, areas of the concept, beauty, evaluation*

JEL Code: *I29*

INTRODUCTION

Комплексният подход при моделирането на концепта BEAUTY дава възможност за по-пълно описание на структурно-съдържателното изразяване на разглеждания концепт. При изграждането на този модел се ръководим от факта, че концептът BEAUTY е ментално образование с ясно изразена структура, състоящя се от макро и микро области. За да представим неговия модел и да докажем състоятелността на твърдението, че концептът е комплексно структурирана същност, чиито компоненти са в тясна взаимовръзка, като се индуцират и активират помежду си [2], ще анализираме структурата на разглеждания концепт чрез обособяване на съответните области.

Определянето на структурните области на концепта BEAUTY, т.е. неговото моделиране, предполага анализ на езиковата реализация на концепта. Тя се осъщества с помощта на ясно очертан спектър от вербализатори - думи и словосъчетания, които представят даден обект като красив в резултат на направена оценка.

EXPOSITION

Оценката представлява мисловна операция, насочена към определяне на характеристиките на предмети, субекти, действия, явления и др. чрез тяхното съпоставяне с конвенциални идеали или норми [11]. В най-общия смисъл оценъчността се осъществява на две нива: емоционално и рационално. В първия случай тя има неосъзнат характер, проявяващ се в чувството на удовлетвореност или неудовлотвореност, а във втория - осъзнат, тъй като подробно се осмисля и оценява значимостта, полезността, важността или обратно безполезността на предмета, постъпките, събитията. Приемаме това деление за условно, тъй като емоционалната и рационалната дейност при оценяването протичат във взаимодействие.

Емоционалната оценъчност, от своя страна, се разглежда от изследователите като емоционално-чувствена и естетическа [6]. Разликата между двата вида оценки се заключава в това, че естетическата оценка, за разлика от емоционалната, предполага синтез на сензорните и интелектуално-психологически характеристики, изразени от субекта при оценката. Естетическата оценка не е чисто сензорна, защото е и мисловно обусловена. Тя е свързана с удовлетворяване на чувството за красиво и прекрасно и като такава изисква от субекта определена вътрешна готовност за възприемане на красотата.

На рационално ниво оценката може да бъде разделена на два подтипа - морално-етическа оценка и оценка на качество. Оценката на качество се свързва, преди всичко, с практическата дейност, практическите интереси и ежедневния опит на човека. Нейни основни критерии са физическата или психическа полза, реализирани при постигане на определени цели, изпълнението на някои функции в съответствие с установени стандарти. Такива оценки се отнасят до незначителни ценности, формирани по време на практическата дейност на човека и ориентирани към нейното регулиране. Следователно, оценката на качеството е за предмети, които са резултат от човешката дейност. Морално-етическата оценка, от друга страна, преполага разглеждането и охарактеризирането на значими, достойни постъпки, определящи поведението на човека и неговите вътрешни качества.

Всяка оценка е способна да квалифицира различни по своята природа обекти. Например, в основата на характеристиката на човешката външност е емоционално-чувствената или външна оценка, а на нравствените качества отговарят морално-етическите критерии. Естетическата оценка се дава на произведения на изкуството, а оценка на качеството се свързва основно с артифакти. Нужно е да се отбележи, че границите между отделните видове оценки са доста условни, затова те са взаимосвързани и взаимообусловени.

Анализът на вербализаторите на концепта BEAUTY, представени в примерите на ексцерпирания материал, позволява да се обособят четери универсални макрообласти, съ-относими с една от видовете оценки, лежащи в основата на тяхното формиране и вербализация. Условно тези макрообласти могат да бъдат определеи като ***Physical beauty, Spiritual beauty, Natural beauty и Artificial beauty.*** Първите две макрообласти непосредствено оценяват човека. Понятието *Physical beauty* в значение *"body, not mind - related to someone's body rather than their mind or soul"* [10] се свързва с понятието *Spiritual beauty,* тъй като на положителна оценка може да подлежи както външността на човек, така и неговите морални качества и постъпки.

В резултат на емоционално-чувствена оценка се активизира и съответно вербализира концептуалната област *Physical beauty***,** а в резултат на морално-етическа оценка - концептуалната област *Spiritual beauty***.**

Третата и четвърта област предполагат опозиция между *естествен (природен) и изкуствен,* тъй като обект на възхищение могат да бъдат не само природни явления, животни и растения, които подлежат на естетическа оценка, но също така и артифакти, които се оценяват по качество и са резултат на творческата дейност на човека (предмети на бита, дрехи, аксесоари, произведения на изкуството и др.).

Така обособените области на концепта BEAUTY могат да бъдат корелирани с отделените в труда на Н.Д. Садовска доминантни сфери на обективизация на концепта BEAUTIFUL с предикатен характер, наречени "антропологичесна", "натурморфна", "артифактна", "митопоетична" и друга [14]. Такова сходство е напълно закономерно, предвид

факта, че концептът Beauty може да бъде разглеждан като хипереном по отношение на моделираното от Н.Д. Садовска ментално образование.

Противопоставянето на външната и духовна красота, от една страна, и на естествена и създадена от човека, от друга, се среща в работите и на други изследователи, които са разглеждали различни аспекти на концепта КРАСОТА, което още веднъж подтвърждава правомерността на формулирането на тези концептуални области. Например, А.Л. Леонтьева определя външната красота като нисша разновидност на красота, а вътрешната, съответно, като висша. Според мнението на авторката, психологическото обяснение на този факт е, че първата е причина, а втората - цел, а човек цени повече това, което е постигнал самостоятелно, в резултат на положени усилия (красота-цел), в сравнение с това, което е дадено от Бога или е получено случайно (красота-причина); що се отнася до изкуството, авторката е категорична, че приложеното разделение не важи [9]. Не сме склонни да приемем тази класификация на красотата, защото красотата като естетическа категория се отнася до различни предмети, обект на човешкото възхищение, но те не бива да се делят на по-красиви или по-малко красиви в зависимост от човешката намеса. Още повече, че природата не е създадена от човека, но също е обект на възхищение и доставя наслада на сетивата.

В англоезичното съзнание универсалните макрообласти ***Physical beauty, Spiritual beauty, Natural beauty, Artificial beauty*** се характеризират с различна степен на активизация, а също и с определена специфика и съдържание. Всяка от отделените макрообласти е представена от набор структурни елементи, които най-често са предмет на оценка от езиковата личност. Съдържателната информация за всеки оценяван обект маркира определена микрообласт, участваща в състава на концепта BEAUTY.

В ексцерпирания материал най-широко е представена макрообластта Physical beauty (60%). В подбраните примери се дава обща положителна оценка на външността, която се вербализира с помоща на следните лексеми: *beautiful, pretty, handsome, nice-looking, lovely, attractive, perfect, amazing, gorgeous, magnificent, ravishing, eye-catching, stunning, dashing* и др. Обединяващият семантичен признак на тези лексеми е "да *доставят удоволствие при съзерцание",* като удоволствието при съзерцание на външната красота е винаги свързано със сетивата.

Предмет на оценка на женската красота често са определени части на тялото, което позволява разглеждането им като отделни микрообласти на концепта BEAUTY. В редица примери се подчертава красотата на отделни части на лицето - очи, бузи, устни, зъби, усмивка, черти: Pheely emerged, both **amazing green eyes** now painted with dark, lusciousshadow so that they **gleamed** from her face like slices of kiwi fruit [17]; her cheeks glowed rosily, and her sickle lips opened on perfect teeth smiling broadly on recognition [8].

За описание на женските очи в англоезичния дискурс най-често се използват лексикални единици с интегрална сема "*giving light" - to gleam, silver, shining, sparkling, dazzling, brilliant.* Лексемите от това семантично микрополе също могат да бъдат използвани и при описание на женска *усмивка:* Wearing dark glasses and a ***big white smile*,** he looked curiously out of place [1].

Чертите на лицето, най-често, се описват с лексемите *regular, delicate, exquisite, fine, clear-cut, large:* Why, there isn't one woman in ten thousand with ***features as regular as hers*** [13].

Косата традиционно се отнася към атрибутите на женската красота, затова дискурсивно чрез различни синоними на лексемата beautiful в атрибутивна или предикативна употреба се подчертава тяхната структура и цвят: ***Beautiful dark curls*** drew their heavy curtains across her face [17].

Цветът на лицето играе важна роля при оценка на красотата в англоезичната култура, затова в английския език има специална дума за това - *complexion:* The ***amazing pale*** freckled **skin** and silver eyes were original, dressed up with fifties-style makeup [17].

Фигурата (ръст, тегло, крака, талия и др.) също могат да бъдат предмет на оценка на женската красота, затова напълно основателно са обособени като отделна микрообласт. Според проведен експеримент от Ю.В.Мещерякова, красивата женска фигура предполага следните характеристики: 1) slim, skinny (not too thin); 2) tall, medium-tall, not too tall; 3) nice

legs; 4) wide hips; 5) round and firm breasts [11]. Тези резултати се потвърждават от ексцерпираните примери.

"…there was a trap hunted look и her eyes as she said it, nice eyes very dark brown pupils, pretty face, perfectly formed bow lips with a faint very faint down on the upper lip a long delicate neck hard to say what her figure is like, or her legs, she was wearing a long skirt and a loose-fitting top, but not skinny not fat"[8]; not that she was classically beautiful, Martha, or girlie-magazine beautiful, her breasts sagged a bit, her waist was too thick and her legs too short, but she was the first naked woman I had ever seen in the flesh [8]; He'd already put himself through an afternoon of torment, looking at her long legs as she'd crossed and re-crossed them, her sexy high-heeled shoes highlighting the beauty of slender ankles. [4].

Образът на красивия мъж предполага такива характеристики, като: 1) strong; 2) tall, more than 180 cm height; 3) athletic, well built, muscular body, not too muscular and massive, broad shoulders and chest [11]. Например: **красива външност**: He was tall, with dark floppy hair and tanned skin and the sort of good looks that made people stare [15]; **атлетична фигура**: He was so very handsome - his body magnificent. She'd worked with a lot of athletes and she knew fine-tuning when she saw it. Lloyd Fenniweather kept himself extremely fit in purely aesthetic terms, he was the most appealing sight she'd seen in years [17]; **широки рамене и тесен ханш:** He has broad shoulders, narrow hips, and his abdominal muscles ripple as he walks. He really is stunning. [5]; **мъжки мускулести крака и бицепси**: And come face-to-face with his hairy calf muscles splayed on the counter. I'd never noticed them before but Gabe has really nice calves. 'Awesome.[13].

Необходимо е да отбележим, че, при вербализацията на концепта BEAUTY много често се активират две или повече концептуални микрообласти, т.е. дава се комплексно описание на външноста на човека, което подтвърждава факта за тяхната взаимовръзка: She was attractive. Not glamorous in a high-maintenance way, but definitely a woman whose passing would cause men to turn their heads. Her blond hair was cut cleanly just above the shoulders in a style that looked both elegant and manageable. She wore a long skirt and a yellow blouse, and though her face was flushed from heat, her blue eyes seemed to radiate a freshness, as if she'd just spent the day relaxing at the beach. "That's okay," he finally said. "I was a little early anyway." He held out his hand. "I'm Miles Ryan." [16].

Очевидно е, че определена роля при описание на външността на човек играе и субективния фактор, т.е. личното отношение при оценяване на неговия характер и качества - факт, който показва, че концептуалните макрообласти ***Physical beauty*** и ***Spiritual beauty*** са взаимносвързани и взаимнообусловени: I've always wished for in a man - handsome, kind and a real gentleman, not one of those guys who are just interested in getting you into bed [13].

Анализът на ексцерпирания материал позволява да се отделят следните компоненти (микрообласти) на концептуалната макрообласти ***Spiritual beauty:*** **характер, действия:** Sara had found nothing in Eloise's character or actions to suggest that the petite, blonde, friendly woman was less than perfect. Eloise was generous, patient, pretty and bright. She darted around like a small fairy sprinkling magic dust on everyone she met. [12]; **дух, душевност, същност, душа**: 'You do very well, Becky,' he says. 'You have a beautiful spirit'. 'You have an unworldly soul,' he adds in his soft voice, and I stare back totally mesmerized. 'Material possessions aren't important to me' I say breathlessly. 'All that matters to me is yoga.'[8]; **интелигентност**: Marc Osbourne was everything she'd convinced herself she would never find in a man - tender, sexy, intelligent, attentive [3]; **поведение, обноски, интетелект**: She had thought him handsome when they first met but it was his intellect and passion and caring she had fallen in love with. [3]; **талант**: "You have such a wonderful talent; I can't believe you tried to hide it from me." Holly's smile stayed glued onto her face. [1]

Да разгледаме концептуалната макрообласт ***Natural beauty.*** Езиковата репрезентация на тази сфера се ограничава до лексикални единици, влизащи в семантичното поле "*nature".* Дадената област се репрезентира от сравнително неголямо количество примери (6%). Предполагаме че този факт може да бъде обяснен с характера на оценката, лежаща в основата на описанието на красотата на природните явления, растения и животни, тъй като

природната красота носи естетическа наслада и изисква определено душевно състояние, която е достъпно само до ограничен брой съзерцатели. От направената извадка можем да отделеим следните микрообласти: **слънце, небе, залез**: The sun was still a half- hour from setting, the sky an explosion of pink and orange, the lights on the Bay Bridge and in the city dim promises of the spectacular land-bound milky way they would become in an hour. It seems I never stop to just look at anything anymore' Rachel said, transfixed by the beauty of something she saw everyday but failed to notice. [3]; **луна, въздух, вода, дървета**: In the hazy humid air**,** Miles rocked Jonah back and forth, continuing to whisper in his ear. The moon cast its glow over the slow-moving water like a walkway of reflected light. With low-slung oak trees and the whitewashed trunks of cypress trees lining the banks, the view was soothing, ageless in beauty. The draping veils of Spanish moss only added to the feeling that this part of the world hadn't changed in the last thousand years. [16]; **части на деня**: Now May had gone and June had arrived, bringing bright long evenings and the beautiful mornings that came with them; цветя: Holly was walking through an entire field of pretty tiger lilies; the wind was blowing gently, causing the silky petals to tickle the tips of her fingers as she pushed through the long strands of bright green grass. [1].

Четвъртата концептуална макрообласт ***Artificial beauty*** се свързва с оценка на качествата на широк кръг от предмети, резултат от човешката дейност, които могат да бъдат разгледани като съответните микрообласти: Например: **обувки**: Pink, satin and with an adorable peep-toe: they are the most gorgeous, beautiful, perfect pair of shoes I've ever seen [13]; **дрехи**: 'Isn't this gorgeous?' I pull out a pink T-shirt with a little butterfly motif. 'These skirts are fabulous! I say, going over to another rack filled with evening wear. 'This black one with the netting would look amazing on you!' [7]; **аксесоари** (чанти, украшения): 'Oh, my God! Is that an Angel bag? Is it real?'' 'Yes.' I glow blissfully. 'Like it?' 'Wow.' 'It's absolutely amazing.[7], Nestled in darker blue velvet was a delicate gold bracelet interspersed with tiny pearls. 'Oh, that's a pretty bracelet [15]; **техника и мебели**: "He leads her to the common room и the basement, furnished with modern sofas and armchairs, and a gleaming Swiss automatic drinks machine" [8]; **коли**:"Just look at that." He let out a whistle. "Bee-oo-te-ful." "Who's beautiful? Where is she? I can't see her." Will pointed ahead of them in the queue of traffic waiting at the lights. "A 1972, soft-top DB6 Aston Martin. Magnificent." [13]; **местности, сгради**: Pittville is a delightful garden-city estate of fine houses and elegant terraces. The Messenger's house is a magnificent double-fronted detached villa in Greek revival style, the proportions are so perfect.[8]

CONCLUSION

В резултат на направения анализ може да обобщим, че концептът BEUATY има определена структурна организация, представена като единство на неговите макрообласти: ***Physical beauty, Spiritual beauty, Natural beauty*** и ***Artificial beauty,*** които, от своя страна се разделят на микрообласти. В английското езиково съзнание най-често се активират областите ***Physical*** (60%) и ***Artificial beauty*** (21%), в основата на които са съответно емоционално-чувствената оценка и оценката за качество, и по-рядко- областите ***Spiritual*** (13%) и ***Natural beauty*** (6%), в основата на които са съответно морално-етичната и естетическа оценка. Процентното съотношение убедително доказва, че физическата красота може да бъде разглеждана като "активна", достъпна за всички, защото се разкрива мигновено благодарение на сензорните възможности на човека, докато вътрешната красота е "пасивна" и за нейното възприемане е нужно време и подготовка. Сравнително високият процент при оценяване на предмети от макрообластта ***Artificial beauty*** се дължи на факта, че оценката за качество е в резултат от общоприетите норми в дадено общество, докато ниският процент на възприемане на естествената, природна красота от макрообласта Natural beauty се обяснява с нужната нагласа и душевност, която е необходимо да притежава наблюдаващият, за да даде тази естетическа оценка. В заключение можем да обобщим, че самото оценяване на обектите като красиви включва универсални възприятия, общи за всички човешки култури, както и аспекти, които са културно и социално обусловени, заедно с индивидуалните предпочитания на възприемащия субект. В процеса на проявление като особеност на езиковата репрезентация на дадения концепт в англоезичното съзнание бе отбелязано, че обект на

съзерцание и оценка могат да станат широк кръг от предмети и явления от обкръжаващата субекта действителност, което позволява да се направи извод за сложността и обемноста на разглеждания концепт в менталното пространство на комуникантите.

REFERENCES

Ahern, C. P.S. (2008). *I love you*. London, Harper Collins.

Alimuradov, O. A. (2003). *Smysl. Koncept. Intencionalnost*. Monografia. Pyatigorsk. Pyatigorskiy gosud. lingvisticheskiy universitet. 2003. (***Оригинално заглавие:*** *Алимурадов, О. А. 2003. Смысл. Концепт. Интенциональность: Монография. – Пятигорск: Пятигорский гос. лингв. ун-т)*

Bockoven, G. (2011). *The year everything changed*. Harper Collins Publishers.

Fielding, L. (2008). *The Bride's Baby*. Harlequin.

James, E. L. (2011). *Fifty shades of gray*. The Writer's Coffee Shop.

Zagraevskaya, T.E. (2006). *Kategoria "ocenka", ee status i ee verbalizacia v sovremennom angliyskom yazyke*. Dissert. kand. filol. nauk: 10.02.04. Pyatigorsk. 286 p. (***Оригинално заглавие:*** *Заграевская, Т.Е. 2006. Категория «оценка», ее статус и вербализация в современном английском языке. Дис. канд. филол. наук: 10.02.04. Пятигорск)*

Kinsella, S. (2004). *Shopaholic & sister*. A Black Swan Book. 376 p.

Lodge, D. (2001). Thinks. David Lodge. Secker and Warburg. Penguin books.

Leontieva, A.L. (2004). Tak chto est na svete krasota? (Koncept krasoty skvoz prizmu metaleksiki) // Logicheskiy analiz yazyka: Yazyki estetiki. Konceptualnye polya prekrasnogo i bezobraznogo / Ed. N.D. Arutyunova. - Moskva: Indrik, 545-562 p. (***Оригинално заглавие:*** *Леонтьева, А. Л. 2004. Так что же есть на свете красота? (Концепт красоты сквозь призму металексики) // Логический анализ языка. Языки эстетики: Концептуальные поля прекрасного и безобразного/ отв. ред. Н.Д. Арутюнова. - М.: Индрик, с. 545 – 562.)*

Longman Dictionary of Contemporary English. (2001). Longman Corpus Network. (LDOCE 2001) 1754 p.

Meshteryakova, Yu. V. (2004). Koncept "krasota" v anglijskoy i ruskoy lingvocultury. Dis. kand. filol. nauk: 10.02.20. Volgograd. (***Оригинално заглавие:*** *Мещерякова, Ю.В. 2004. Концепт «красота» в английской и русской лингвокультура. Дис. канд. филол. наук: 10.02.20. Волгоград)*

Parks, A. (2012). *Whatever it take*. Headline Publishing Group.

Potter, A. (2006). *Be Careful What You Wish for.* Hodder and Stoughton. An Hachette Livre UK company.

Sadovskaya, N.D. (2010). Koncept "BEAUTIFUL" v semantiko-kognitivnom prostranstve anglijskoy literaturnoy skazki. Autoreferat dis. kand. filol. nauk: 10.02.04. Moskva. ***(Оригинално заглавие:*** Садовская, Н.Д. 2010. *Концепт «BEAUTIFUL» в семантико-когнитивном пространстве английской литературной сказки. Авто-реф. дис. канд. филол. наук: 10.02.04. Москва)*

Sanders, A. (2008). *The gap year for grown-ups*. Orion books Ltd.

Sparks, N. (2001). *A bend in the Road*. Warner.

Walker, F. (2007). *Lots of love*. London.